

Robert Gramsch-Stehfest, Bildund, Schule und Universität im Mittelalter
De Gruyter Oldenbourg, Berlin – Boston 2019, 273 s.,
ISBN 978-3-11-045214-3

Kniha vysokoškolského pedagoga Roberta Gramsch-Stehfesta, působícího na univerzitách v Jeně a Bochumu, navazuje na jeho dřívější práce, v nichž se zaměřoval na středověké univerzitní dějiny, zejména pak na univerzitu v Erfurtu. Oproti předchozím pracím autora se však jedná o knihu populárněji laděnou a koncipovanou přehledově. Kniha může sloužit i jako učebnice. Ostatně i proto ji nakladatel zařadil do své ediční řady Seminar Geschichte. Práce se zaměřuje na dějiny vzdělanosti a vzdělávání v evropském prostoru od časů pozdní antiky až do pozdního středověku, s občasným přihlédnutím k transferům vzdělání z prostředí arabských zemí. Vzdělávání před vznikem prvních univerzit, zejména počátky scholastiky, se popisují v téměř polovině celé knihy. Mnoho prostoru je věnováno také Pařížské katedrální škole a Abelárdovi. Samostatně autor pojednal pouze o dvou univerzitách, a to pařížské a boloňské. Zejména pozdně středověké univerzity by si s ohledem na množství dochovaných pramenů zasloužily více prostoru. Jak je patrné z přiložené mapy, bratislavskou Academií Istropolitanu patrně autor opomněl nebo ji vůbec nepovažoval za univerzitu. Metodologicky se autor snaží nasměrovat své čtenáře a potenciální zájemce o problematiku středověkých univerzit k sociálním dějinám, dějinám institucí a idejí, prosopografii i ke studiu dějin každodennosti. Poslední jmenované téma je rovněž obsahem závěrečné kapitoly, která odkazuje čtenáře na rozličné typy pramenů, na jejichž základě lze každodennost středověkých studentů a jejich učitelů poznávat. Každá z kapitol obsahuje i německý překlad pramene, který se k jejímu tématu vztahuje a s nímž lze případně v rámci výuky pracovat. Vzhledem k tomu, že je kniha koncipována jako učebnice, je každá z kapitol zakončena náměty k diskuzi a doporučenými edicemi a literaturou k dalšímu samostatnému studiu. Oproti slibnému názvu se však autor od chvíle vzniku univerzit prakticky nevěnuje vzdělávání a školám na nižší úrovni, tedy školám partikulárním. Zájemcům o základní přehled dějin středověkého školství, a univerzitního zvláště, lze knihu vřele doporučit. Současně poslouží i jako pomyslný odrazový můstek pro ty, kteří budou chtít vědět více.

Jan Boukal

doi: 10.14712/23365730.2024.10

Maria Theisen (Hg.), Gotteskrieger: der Kampf um den rechten Glauben rund um Wien im 15. Jahrhundert
Stift Klosterneuburg, Klosterneuburg [2022], ©2022, 223 s.,
ISBN 978-3-903229-39-6

Reprezentativní a bohatě ilustrovaná publikace vydaná klášteřem v rakouském Klosterneuburgu se na první pohled může jevit pouze jako výstavní katalog stejnojmenné výstavy, která se zde konala od 29. 4. do 15. 11. 2022. Ve skutečnosti se však jedná o soubor pozoruhodných studií rakouských a českých (potažmo moravských) historiků, zaměřujících se na období husitských válek se zvláštním důrazem na prostředí rakouských zemí. Práce je tudíž doprovodnou výstavní publikací par excellence.

Kniha sestává z 5 větších oddílů. První z nich, *Züruck zur Urkirche: Erlösung oder Sakrileg*, se zabývá duchovní atmosférou a situací v církvi v Evropě na přelomu 14. a 15. století, přičemž samostatné podkapitoly jsou věnovány sporům o výklad Písma svatého (Anton Höslinger), otázce hledání autority v řadách světské a církevní moci (Martin Haltrich), Janu Husovi (Karel Hruza) a čtyřem pražským artikulům (Jiří Petrášek). Pro českého čtenáře může být zajímavý i text Christiny Traxler o vídeňské univerzitě v době husitské a tamní reflexi Husova díla a pražských artikulů. Samostatná kapitola z pera Sabine Miesang je věnována i osobnosti vévody a pozdějšího krále Albrechta (V.) Habsburského. Zvláštní pozornost autorka věnovala Albrechtovi jakožto bojovníku proti husitům. Oddíl *Reformbestrebungen* navazuje na oddíl předchozí texty o kostnickém a basilejském koncilu (Christina Traxler), reformě klášterů v době husitských válek (Clemens Galban) a vzniku protihusitského spisu zvaného *Vulpecula* (Pavel Soukup), přičemž uvedený rukopis je uložen přímo v klosterneuburské klášterní knihovně. V oddílu *Einsatz der Gotteskrieger* se autoři zaměřili na židy jako oběti náboženského fanatismu (Petr Elbel a Wolfram Ziegler), nájezdy Albrechta Habsburského na Moravu a Čechy (Petr Elbel), husitské spanilé jízdy do rakouských zemí (Herbert Krammer), úlohu obchodu a funkci hospodářských sankcí proti husitům (Alexandra Kaar) a uprchlíky ze Zemí Koruny české v rakouských zemích (Ondřej Vodička). Oddíl *Kunst und Kult im Glaubenskrieg* je zaměřen, jak již napovídá jeho název, převážně na dějiny umění v době husitské v českém a rakouském výtvarném umění (Daniela Rywiková a Maria Theisen). Poslední oddíl *Nachwirkungen* se zabývá reflexí husitského věku v pozdějších dobách (Sarah Deichstetter, Pavel Soukup, Sabine Miesang a Julie Anna Schön).

Samotná katalogová část na str. 168–198 velice podrobně seznamuje čtenáře se všemi na výstavu zapůjčenými předměty převážně z rakouských klášterů, archivů a galerií. Ocenit lze vhodně zvolený obrazový doprovod celé publikace, oproti tomu vazba je poněkud nekvalitní a při častějším čtení se uvolňuje, což je vzhledem k ceně a celkové kvalitě publikace poněkud tristní. Přestože po stránce faktografické práce příliš nepřichází se zásadními novými objevy, jedná se o sympatickou syntetickou práci, shrnující výsledky dosavadního badání a seznamující s předběžnými výsledky probíhajících výzkumů některých zúčastněných autorů. Pro českého čtenáře je pak zvláště cenné nahlížení na období husitských válek z jiné než české perspektivy.

Jan Boukal

doi: 10.14712/23365730.2024.11

**Marta Vaculínová – Martina Šárovcová – Alena Nachtmannová,
Portréty předbělohorských intelektuálů = Portraits of intellectuals
between 1516 and 1620**

Academia, Praha 2021, 420 s., ISBN 978-80-200-3245-4

Čtvrtý svazek ediční řady Knižní kultura zaměřuje svou pozornost na portréty učenců, kteří v 16. a v počátcích 17. století působili na území někdejšího Českého království. Hned v úvodu je nutné konstatovat, že klasifikace osoby jakožto učenice či intelektuála může být do značné míry subjektivní. Sledovaná skupina portrétovaných postav je značně nehomogenní, jedná se o osoby rozličného stavu (měšťané, šlechta i duchovenstvo), různého